

Tuoreen YouTube-videon kerrotaan tarjoavan empiiristä materiaalia sen puolesta, että Tuomas kirjoittaa itse, vaikka video todistaa juuri päinvastaista.

Tuomas Alatalo "kirjoittaa" taas

Tuomas Alatalolta on julkaistu uusi kirja, vaikka fasilitaatiosta on todettu olevan ainoastaan haittaa vaikeavammaisten kommunikoinnille.

TIMO SALOVIITA

AAMULEHTI JULKAISI 18.10.2020 šokkiuutisen, jossa kerrotaan, että vaikeavammaisen Tuomas Alatalo on kirjoittanut kaupallisen kustantamon julkaiseman runokokoelman ("Olen unieni vallaton valtiias", Basam Books) käyttämällä fasilitoitua kommunikaatiota. Ennen kommentointia on syytä avata asian taustaa.

HOKKUSPOKKUS-MENETELMÄ

"FACILITATED COMMUNICATION" ON Skeptikon lukijoille tuttu hokkuspokkus-menetelmä, jonka avulla kuolleekin osaavat kirjoittaa (katso esim. Skeptikko 4/2003, 2/2013 ja 3/2015). Se perustuu kuuluisan tutkijan Michael Faradayn jo 1800-luvulla löytämään ilmiöön, joka tunnetaan nimellä "ideomotorinen liike".

Ilmiön yllättävyys johtuu siitä, että ihmisellä on arki kokemuksen vahvistama uskomus, jonka mukaan oma aikomus edeltää kehon liikettä. Näin onkin useimmiten, mutta ei aina. Joskus liike syntyy ilman, että sitä edeltää tietoinen aikomus. Nämä tiedostamattomat eli "ideomotoriset" liikkeet ovat luoneet sekä hupaisia että onnettomia sekaannuksia. Niihin kuuluvat kaivonkatsominen varvulla, automaattikirjoitus, spiritistiset istunnot Ouijautoineen, hypnoottiset liikesuggestiot, kielillä puhuminen uskonnoissa tai lastenleikkienä tunnettu Chevreulin heiluri, jossa narussa roikkuva sormus vastaa kysymyksiin.

Ilmiön tuottama lumous on niin voimakas, että tosiuskovaisiin mikään järkiselitys ei enää uppoa.

Sata vuotta sitten spiritismi oli paremman väen keskuudessa suurta muotia. Näitä istuntoja kuvaa esimerkiksi Tolstoi romaanissa "Ylösousemus" ja Thomas

Mann romaanissa ”Taikavuori”. Sata vuotta sitten Saksassa ihmetystä herätti myös lämminverinen orlovrauri ”Viisas Hans”, joka osasi laskea muun muassa neliöjuuria. Selityksenä oli, että omistaja teki tiedostamattaan liikkeen aina kun Hans oli koputtanut oikean vastauksen yleisön kysymykseen.

Fasilitaatio iski erityiskasvatuksen kentälle kansainvälisesti 1980-luvulla ja Suomeen 1990-luvulla. Meilläkin opittiin liikuttamaan syvästi kehitysvammaisen henkilön kättä niin, että hän näytti itse kirjoittavan. Vammaisjärjestöt, yliopistojen erityispedagogiikan laitokset, Opetushallitus ja tiedotusvälineet älyköineen olivat myytyjä. Gradu ja väitöskirjoja tehtiin kiittävin arvosanoin.

Näkyvin pioneeri oli syvästi kehitysvammaisen Tuomas Alatalo, joka oli monien kunnianosoitusten kohteena. Fasilitoimalla kirjoitettu kirja ”Olen ja saan sanoa” (WSOY) pääsi Helsingin Sanomien kirjapalkintoehdokkaaksi vuonna 1999. Intellektuelli toisensa jälkeen pani päänsä pantiksi, että Tuomas oli nero.

LAAJASTI KIELLETY JA TUOMITTU

FASILITAATION AALTO TAITTUI jo 2000-luvun alussa Ruotsissa, missä eri viranomaiset panivat sille sulkuja. Suomessa alkoi sama kehitys hieman myöhemmin. HYKS kielsi fasilitaation käytön henkilöstöltään vuonna 2013, ja Suomen Lastenneurologinen yhdistys tuomitsi sen 2014. Samana vuonna Autismiliitto, Suomessa metodin suurin levittäjä, taipui happamaan lausuntoonsa: ”Liitto edunvalvontajärjestönä ei suosittele eikä voi myöskään kieltää fasilitoinnin käyttöä.” Menetelmää vahvasti markkinoinut Kehitysvammaliitto antoi oman kielteisen lausuntonsa vuonna 2015.

Puheterapeuttiliitto oli vuonna 1996 ottanut kaksiselitteisen kannan, jonka mukaan fasilitaatiota voidaan käyttää, mutta siinä tarvitaan ”äärimmäisen tarkkaa harkintaa”. Vuonna 2016 liitto kypsyi muiden perässä selkeään tuomioon: ”Koska tuettua kirjoittamista ei voida pitää luotettavana kommunikointimenetelmänä, sitä ei tule käyttää puhetta tukevana ja korvaavana kommunikointimenetelmänä. Puheterapeuttien on jaettava tietoa tuettuun kirjoittamiseen liittyvistä riskeistä ja ohjattava asiakkaita sekä heidän lähihenkilöitään (esim. hoitohenkilökuntaa, opettajia, avustajia) käyttämään muita puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä.” Kommunikointien asiantuntijajärjestö tuli siis mukaan vasta jälkijunassa, mikä usein tuntuu olevan virallisten asiantuntijoiden helmasynti.

FASILITOIJAI SAI 12 VUOTTA LINNAA

KANSAINVÄLISTÄKIN VAIKUTTAVUUTTA oli tamperealaisen puheterapeutin Marjatta Leppäsen ja erityisopettaja Ulla Ojalammen kriittisellä gradutyöllä fasilitaatiosta. Siitä tehty tieteellinen artikkeli ”Authorship in Facilitated Communication: An Analysis of 11 Cases” julkaistiin USA:n Puheterapeuttiliiton tiedelehdessä ”Augmentative and Alternative Communication” vuonna

2014. Työssä analysoitiin Tampereen kouluissa tapahtunutta fasilitointia ja osoitettiin, että siitä oli ainoastaan haittaa vaikeavammaisten kommunikoinnille.

Gradu sai Tampereen kaupungin palkinnon ja artikkeli runsaasti huomiota USA:ssa. Huomio johtui siitä, että se oli pitkään aikaan ensimmäinen huolellisesti tehty kokeellinen tutkimus, joka lyttysi fasilitaatiota koskevat perusteettomat haaveet. Jyväskylän yliopistossa siellä tehtyyn graduun suhtauduttiin kuitenkin nuivasti, ja taikavarpuja harrastanut vararehtori suorastaan vainosi sitä.

Fasilitaatio koki takaiskuja myös Yhdysvalloissa. Asiaa kaikkein voimakkaimmin ajanut TASH –järjestö otti 2014 kannan, ettei se enää kiellä eikä käskä. Seuraavana vuonna amerikkalainen filosofian professori ja kiihkeä vammaisaktivisti Anna Stubblefield (45) sai vankilatuomion vaikeavammaisen miehen (34) seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Luvan seksiin Stubblefield oli hankkinut uhriltaan fasilitaation avulla. Stubblefield vangittiin suoraan oikeussalista istumaan 12 vuoden kakkua. Oikeudessa todisteena käytettiin myös Leppäsen ja Ojalammen tamperelaistutkimusta.¹

IUJY DSKYVBUUFZ<

TAKAISIN Tuomaksen runokirjaan.

Vipuun oli siis tällä kertaa mennyt Lumilapiolla palkittu Aamulehden tähtitoimittaja Matti Kuusela. Veteraanitoimittaja hehkutti fasilitointia ylitsevuotavasti: ”Katselen kirjoittamista lumoutuneena, huojentuneena: ei pienintäkään epäilystä, hän kirjoittaa itse, jokaisen kirjaimen, jokaisen jumalaisen sanan!” Yhtä pöllämystynyt on taitelijaprofessori Risto Ahti: ”Ei pienintäkään epäilystä, Tuomas kirjoittaa runonsa itse – niitä pitäisi tutkia oikein kunnolla.”

Uutiseen on liitetty myös video Tuomaksen kirjoittamisesta, joka todistaa katsojalle sen, että Tuomas EI kirjoita itse. Avustaja ohjaa jäykän tönkköä Tuomaksen kättä samalla, kun Tuomas (lääkkeillä rauhoitettuna?) katselee ympärille ja taakseen, mutta kaikkea muuta kuin näppäimistöä. Yrittäkääpä itse kirjoittaa silmät kiinni ilmasta käsin ilman, että tuette sormet näppäimistölle lähtöasentoon! Tässä oma yritykseni allekirjoitukseksi: iujy dskyvbuufz<.

Toisin kuin vuonna 1999 Tuomaksen ensimmäisen kirjan aikana, kommentit uudesta kirjasta ovat jääneet niukoiksi. Aina riittää silti älypäitä valmiina lainaamaan oman persoonansa hyvän asian eteen. Runsaimmin tapaus sai tällä kertaa huomiota vauva.fi -keskustelupalstalla. Siellä sympatiat olivat Tuomaksen puolella, jota koko aikuisiän on kiusattu tällä käsivarren nykimisellä.

¹Rutgers Professor Anna Stubblefield Sentenced to 12 Years in Prison. <https://jezebel.com/rutgers-professor-anna-stubblefield-sentenced-to-12-yea-1753270092>

Artikkelin kirjoittaja Timo Saloviita on Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan professori ja tietokirjailija. Hän väitteli psykologian tohtoriksi vuonna 1990.